

Tomaszewski, Jerzy

„Minało. Trimeseczno spisanie za istorie”, Sofia 1994-1997 : [recenzja]

Przegląd Historyczny 89/3, 481-482

1998

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych, tworzonej przez Muzeum Historii Polski w Warszawie w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został opracowany do udostępnienia w Internecie dzięki wsparciu Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego w ramach dofinansowania działalności upowszechniającej naukę.

R E C E N Z J E

„Minało. Trimeseczno spisanie za istorie”, Izdawa EOOD „Jurukow”, Sofia 1994-1997.

Od początku 1994 r. ukazuje się w Sofii nowe czasopismo historyczne, kwartalnik „Minało” (Przeszłość), wydawane przez grono historyków młodszego pokolenia; na jego łamach ukazują się jednak także artykuły autorstwa znanych i doświadczonych badaczy. Naczelnym redaktorem pisma jest Lubomir Jurukow, w skład redakcji wchodzi ponadto: Stefan Aleksandrow, Kostadin Grozew, Waleri Kolew, Georgi Nikołow, Todor Popnedelew, Dimityr Canow i Weselin Janzew; zespół ten do tej pory (dane z 1997 r.) nie zmienił się.

Redaktor naczelny informował czytelników w pierwszym numerze czasopisma, że jest ono przeznaczone dla szerokiego kręgu osób zainteresowanych przeszłością i będzie prezentować najnowsze osiągnięcia nauk historycznych, w tym także archeologii, numizmatyki i etnografii, uwzględniając problematykę teoretyczną i źródła.

Zgodnie z zapowiedzią, w poszczególnych zeszytach „Minało” znajdujemy działy: Starożytność, Średniowiecze (tematyka obejmuje dzieje do końca XVIII w.), Czasy nowożytne (pod tym pojęciem Redakcja uwzględni historię XIX i XX w., do współczesności), Rozmyślenia o historii (publikowane są w tym dziale studia o charakterze teoretycznym), Z zasobów muzealnych, Z zasobów archiwów, Portrety (dział przedstawia wybitnych bułgarskich historyków), Nowe książki oraz Życie naukowe. Nie wszystkie działy znajdują się w każdym numerze. Artykuły często są ilustrowane, aczkolwiek niezbyt wysokiej jakości papier wpływa ujemnie na czytelność fotografii. Godne uwagi są okładki, na których znajdują się barwne fotografie, przede wszystkim zabytków kultury materialnej oraz architektury.

Instytut Historyczny Uniwersytetu Warszawskiego, dzięki uprzejmości Redakcji, dysponuje od niedawna kompletem czasopisma za cztery lata (1994-1997), gdy ukazało się 15 zeszytów (jeden podwójny) o objętości 96 stron każdy. Pozwala to na zwięzły przegląd problematyki czasopisma.

Redakcja stara się zachować równowagę między działami, zwłaszcza relacje trzech działów chronologicznych. Odnoszę jednak wrażenie, że w ciągu ostatniego roku pojawiało się stosunkowo więcej studiów dotyczących czasów najnowszych. Z punktu widzenia geograficznego, główne zainteresowanie autorów skupia się na historii Bułgarii oraz krajów sąsiednich, natomiast problematyka innych regionów Europy i świata pojawia się jedynie sporadycznie. Godne uwagi natomiast jest ujmowanie dziejów bułgarskich przez wielu autorów jako elementu historii całej Europy, w tym zwłaszcza Bałkanów. Niejednokrotnie spotykamy w związku z tym ujęcia porównawcze.

W zakresie historii Bułgarii znajdujemy na łamach czasopisma praktycznie wszystkie zagadnienia, które interesować mogą badacza. Są więc artykuły podejmujące kwestie już tradycyjnie interesujące historyków bułgarskich (przykładem może być zarys dziejów badań nad Jeźdźcem z Madary, pióra S. Dimitrowej, nr 2/1994), ale także zagadnienia leżące odłogiem (np. artykuł o Związku Przemysłowców Bułgarskich Iwana Ficzowa, nr 3/1994, oraz studia dotyczące najnowszych dziejów Cerkwi prawosławnej). Zwracają uwagę m.in. artykuły dotyczące okresu po

1944 r., których autorzy wykorzystują źródła nie tak dawno jeszcze zamknięte dla większości badaczy i przedstawiają fakty oraz poglądy niedopuszczane do druku przez cenzurę. Dobrym przykładem jest studium Iwana Ficzorowa o losie przemysłowców bułgarskich w latach 1947-1951 (nr 2/1995) oraz artykuł Iliany M a r c z e w e j o gospodarczych stosunkach radziecko-bułgarskich po drugiej wojnie światowej (nr 2/1997).

Sprawy polskie rzadko pojawiają się na łamach „Minało”. Jedyne artykuły w omawianych latach to Detelina D i n e w a, „Louis Namier i stanowisko brytyjskie wobec kwestii polskiej podczas I wojny światowej” (nr 2/1997). Autorka wykorzystała publikacje polskie i angielskie, a także niektóre dokumenty z Archiwum Akt Nowych i doszła do wniosku, że w dotychczasowej historiografii przecenia się wpływ Namiera na koncepcje brytyjskiej polityki zagranicznej.

Zagadnienie macedońskie, które od wielu dziesięcioleci wywołuje zacięte spory między historykami z Bułgarii oraz z Republiki Macedońskiej pojawiło się w „Minało” dopiero w 1997 r. Zgodnie z dominującym w bułgarskiej historiografii poglądem autorzy paru artykułów zdecydowanie potępiają stanowisko komunistów bułgarskich w latach 1946-1948, określając je jako „antybułgarskie”, zarzucając „zdradzieckie postępowanie najwybitniejszych działaczy” partii oraz „wynaradawianie” Bułgarów zamieszkujących Macedonię Pirynską (cytuje określenia z czasopisma). Czytelnik dostrzeże łatwo emocjonalne podejście do tematu, aczkolwiek nie należy się temu dziwić, gdyż są to kwestie „bardzo delikatne i bolesne” dla społeczeństwa bułgarskiego. Artykuły i dokumenty opublikował Weselin A n g e ł o w (nr 1/1997 oraz 3-4/1997).

Artykuły zaopatrzone są w streszczenia angielskie, zaś redakcja proponuje dostarczanie zainteresowanym osobom przekładów całości tekstów, za wynagrodzeniem.

Jerzy Tomaszewski

Tomasz J u r e k, *Obce rycerstwo na Śląsku do połowy XIV wieku*, Wydawnictwo Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk, Poznań 1996, s. 452.

Tomasz J u r e k podjął próbę rozwiązania zasadniczego — moim zdaniem — problemu badawczego dotyczącego średniowiecznego Śląska: „odtworzenie przemian społecznych, politycznych czy narodowych, które doprowadziły do wyobcowania tej krainy z obszaru kultury polskiej i wejście w krąg niemiecki” (s. 5).

Większość dotychczasowej literatury (zwłaszcza niemieckiej) widziała istotę przemian na Śląsku w powiązaniu z rozwojem niemieckiej kolonizacji wiejskiej i miejskiej. Tomasz Jurek jako przyczynę główną interesujących go zjawisk stawia zmiany w obrębie elit, przede wszystkim rycerstwa.

Już ze wstępu widać, że „obce rycerstwo na Śląsku” to przede wszystkim rycerstwo niemieckie przybywające na Śląsk w największym nasileniu w ostatniej ćwierci XIII w. i pierwszej ćwierci XIV w., głównie z pobliskich regionów Rzeszy Niemieckiej. Przybysze z Czech i Moraw są później wspomniani marginalnie i zawsze na drugim planie, chyba nawet w mniejszym wymiarze, niż wynika to z proporcji ilościowych przybyszów, wśród których stanowili 8,2-8,7% (s. 34).

Zakres chronologiczny badań wyznacza z jednej strony data powrotu do Polski synów Władysława Wygnańca (1163 r.), z drugiej zaś słabnąca w ciągu drugiej ćwierci XIV w. liczba przybyszów na Śląsk.

Autor oparł swoje badania na metodzie prozopograficznej. Nie ograniczył się jednak do narysowania zbiorowej biografii interesującej go grupy społecznej. Jej wieloaspektowe poznanie jest dla niego kanwą do śledzenia szerszych przemian społecznych, prawnych i kulturowych przeobrażających Śląsk. Stan badań, koncepcja pracy oraz założenia metodyczne zostały precyzyjnie za-